

Тема: Розвиток і засвоєння навиків повного звукового аналізу. Ігри та вправи.

I. Введення.

Коли дитина приступає до навчання грамоті, його первинне ставлення до мови змінюється: на місце безпосереднього сприйняття сенсу слова стає аналіз його звуко-складового складу. Діти усвідомлюють, що:

1. мова складається зі слів, слова із складів, склади з звуків мови,
2. навчаються виділенню звуків мовлення, складу слова.
3. розуміють, що звуки розташовуються в слові в певній послідовності,
4. оволодівають процесом об'єднання звуків у склади, складів у слова, слів - речень, а також низкою понять: "пропозиція", "слово", "склад", "звук", "буква".

Матеріал для занять з формування звуко-складового аналізу підбирається так, щоб не було неправильно вимовних звуків, а досліджуваний звук зустрічався, можливо, частіше.

II. Етапи оволодіння звуковим аналізом.

1. Перший етап присвячується вивченню голосних і приголосних звуків.

Ігри та вправи:

«Качки і окуні»

Мета гри: навчити впізнавати на слух і розрізнення у словах наголошені голосні О та У.

Хід гри:

діти діляться на 2 команди - окуні і качки. Вони рухаються довільно по майданчику. Ведучий вимовляє по черзі слова з ударним звуком, то з ударним О. Діти-"окуні" повинні завмерти, коли почують слово зі звуком О, а "качки" - коли почують слово з У. Хто не зупиняється вчасно, вибуває з гри. Виграє той, хто жодного разу не помилився і довше залишився на майданчику.

Слова для гри: обруч, овочі, осінь, ослик, острів, відпочинок, відпустка, Оля, озеро, вівці, орден, хмара, кут, вудка, вечеря, вулик, відпустка, розумний, вугілля, вузький.

«Чи чуєш ти звук?»

Наочний матеріал: картинки із зображенням різних предметів.

Логопед показує дітям картинку, на якій зображений РАК. Діти голосно вимовляють: РАК. Потім показує чистий аркуш такого ж розміру, як картинка, і просить сказати, що схоже за звучанням міг би намалювати художник. (МАК)

Слова МАК і РАК неодноразово вимовляються окремими дітьми і одночасно всіма. Логопед пропонує вслухатися в них і сказати, що ж у них спільне, - звучать схоже, а що різне? Логопед сам виразно вимовляє ММак - РРРак, як би проспівує початкові звуки цих слів, і, якщо діти не можуть, сам повідомляє, що несхоже звучать слова в самому початку, в них чути різні звуки М і Р .. Аналогічно проводиться вправа зі словами МИШКА - МИШКО, кит - кіт.

2. На другому етапі вчимося визначати місце звуку в слові: початок, кінець, середина.

Ігри та вправи:

Лото «Назви картинку і знайди перший звук»

Мета: навчити дітей знаходити заданий перший звук в слові на етапі голосного промовляння слова самою дитиною.

Матеріал: картки з 4 картинки

Опис гри:

Ведучий називає будь-який голосний звук, діти вимовляють уголос назву своїх картинок і знаходять потрібну. Якщо картинка названа правильно, провідний дозволяє закрити її фішкою.

«Замкни ланцюжок»

Правило: до першого слова підбирається слово, що починається з того звуку, яким закінчується перше слово, третє слово має починатися з останнього звуку другого слова і так далі. Ігри можуть бути усні, з перекидання м'яча, а можна виконати

настільну гру з картинками і практикувати дітей в викладанні ланцюжка без попереднього голосного промовляння, тільки за поданням. Починаємо з картинки, позначені спеціальним значком.

«Поїзд»

Мета: відпрацювання навичок виділення першого і останнього звуку в слові.

Хід гри: дітям пропонують скласти поїзд з вагончиків - карток. Як в поїзді вагони зчеплені один з одним, так картки повинні з'єднуватися тільки за допомогою звуків. Останній звук повинен збігатися з першим звуком наступного назви, тоді вагони нашого поїзда будуть міцно з'єднані. Перша картка - електровоз, у неї ліва половинка порожня. В останньому вагончику теж є незавантажене простір - права половинка порожня. Грати може кілька людей. Всі картки гравцям роздають порівну. Кожен у свій хід підкладає до

крайньої картинці підходящу, тобто має в назві перший звук такий же, який був останній звук в даній крайньої картці. Таким чином, у назвах лівих картинок завжди виділяється перший звук, а в назві лівих - останній звук. Це треба враховувати і не поміщати праворуч картинки, які мають у назвах дзвінкі приголосні в кінці слова.

«Доскажи звук»

Мета: навчити виділяти в слові останній звук за поданням. Хід гри: гру можна проводити з перекидання м'яча. Логопед вимовляє пропозицію, не доказуючи останнього звуку в останньому слові, і кидає м'яч кожному гравцеві. Той ловить м'яч і доказує потрібний звук. Який я пропустила звук? Ходить по лісі тхір, хижий маленький звіра...
Голосок твій так гарний, дуже солодко ти пое...
Лежень рудий кіт, відлежав собі живо...

«Знайди звук, який заблукав»

Мета: визначення першого звуку в словах власної мови.
Хід гри:
Логопед читає вірші, в яких є слова з пропущеними першим звуком. Діти повинні здогадатися, в якому слові пропущено звук, вимовляти це слово, а потім виділити і назвати "втікач звук" За кожен правильний звук дається очко.

«Розподіли картинки»

Дітям роздаються картинки, де, наприклад, (м) в різних позиціях. Потрібно розподілити картинки по колонках: в першу - де (м) на початку слова, у другу - в середині, в третю-в кінці слова.

«Зафарбуй віконечко, де живе звук»- гра-перфокарта.

Мета: визначення місця звуку в слові.

Матеріал: папки-перфокарти, на яких поміщають по 3 картинки, під кожною вирізані 3 отвори - віконця для звуків. В правому куті перфокарти дано зображення літери.

Хід гри:

Діти, орієнтуючись на літеру, визначають місце відповідного звуку в назві кожної картинки: знаходять кожному звуку його "кімнату" в будинку, що складається з трьох кімнат - отворів.

3. На третьому етапі вводяться фішки для виконання звукового аналізу:

*червоний позначають голосний звук,
синій твердий приголосний,
зелений - м'який приголосний,*

*синій із зображенням дзвіночка - твердий дзвінкий приголосний,
зелений з зображенням дзвіночка - м'який дзвінкий приголосний звук.*

Ігри та вправи:

«Звукове дерево»

на 3-х чудових деревах ростуть листя синього, зеленого і червоного кольору. Дітям роздаються картинки. Дитина визначає перший звук і повідомляє, де росте слово. Приклад: слово "машина" на дереві з синіми листям, тому що перший звук в слові приголосний, твердий.

«Чим відрізняються слова?»

Логопед читає пари слів, в яких дитина повинна визначити, як зміниться звук дзвінкості, глухість

Бочка-нирка зуб-суп зайчик - сайка

Жар-куля точка-донька пар - бар

На даному етапі діти вчаться аналізувати зворотні склади типу:

ГОЛОСНИЙ+ ПРИГОЛОСНИЙ, прямі склади типу: ПРИГОЛОСНИЙ + ГОЛОСНИЙ, а потім слів типу КІТ, МАК, КИТ.

Ці вправи виховують навичка читання прямих і обернених складів, слів.

Згодом фішки замінюються літерами, і діти читають односкладові слова та склади. У цей час діти розуміють і вживають терміни "звук", "буква", "склад", "слово", "голосний і приголосний", "твердий і м'який", "дзвінкий і глухий".

4. На останньому етапі діти навчаються робити повний звуковий аналіз слова.

Спочатку діти спираються на додаткові допоміжні засоби: схему слова і фішки.

Схема складається з квадратиків, рівних по кількості звуків у слові. Пізніше діти роблять звуковий аналіз без схем, викладаючи фішки на звукову лінійку і за поданням.

Ігри та вправи:

Ігри та вправи:

«Складова ланцюжок»

Мета: навчити виділяти в словах перший і останній склади.

Хід гри: Картки для гри роздають граючим порівну, їх треба покласти перед кожним гравцем зверху вниз. Починається гра з картки, на якій ліва половинка порожня. Гравець виставляє цю картку, називає слово - назва картинки і виділяє останній склад в даному назві. Діти шукають на своїх картках зліва таку картинку, в якій перший склад збігається з даним стилем, і викладають її поруч з першою. Потім аналізується права картинка другої картки, в ній виділяється останній склад. Таким чином, у назвах лівих

картинок виділяється перший склад, а в назвах правих картинок - останній склад. Гра повинна завершитися, коли будуть викладені всі картинки, остання картка - з порожньою правою половинкою.

«Розгадай ребус»

Мета: навчити виділяти перший склад з слова, складати слова із складів. Хід гри. Дітям дають картки, на яких зображені дві картинки. На картці "сховалося" слово. Його треба скласти, виділивши з кожного слова-назви перші склади, а потім з них скласти слово, *наприклад: ромашка, літак - роса*. Виграє той, хто складе більше слів.

ПРИБЛИЗНИЙ КАРТИННИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ ГРИ

КартинкиСлова

голуби, раки - гора;
пляшка, горобина - буря;
кораблик, жайворонок - шкіра;
сухарі, кулі - суша;
ромашка, тази - рота;
телефон, малина - тема;
панчіх, будинки - чудо;
вагон, горобина - Варя;
олівець, банку - кабан;
банан, метелик - баба;
колобок, марка - комар;
дівчинка, лопата - справа;
лисички, літак - лисиця;
шуба, ракета - Шура.

III. Порядок аналізованих слів:

слова з двох голосних (АУ)

з двох звуків: голосного і приголосного (РОЗУМ, ОХ)

з трьох звуків (РАК, КИТ)

з двох відкритих складів: (ГОДИННИК, МАМА)

слова з 1 склади зі збігом приголосних у кінці слова (ВОВК)

слова із 1 слова зі збігом приголосних на початку слова (СТІЛ)

слова з 2 складів (СУМКА)

з 3 відкритих складів (СОБАКА)

IV. План аналізу слова:

1. *вимов слово і послухай його.*

Цей пункт дуже важливий для розвитку фонетичних здібностей: таким чином, пред'являється об'єкт майбутнього аналізу. Адже звучить слово існує

тільки в момент його проголошення, залишаючись невидимим. До того, як почнеться виділення звуків із слова, логопед повинен переконатися в тому, що дитина вимовляє слово правильно. Таким чином, початковий етап звукового аналізу стає засобом виховання у дошкільників усного мовлення.

2. знайди ударний склад і вимов слово по складах: виконуючи другий пункт плану, дитина вимовляє слово двічі: вперше (зі звательної інтонацією, яка підкреслює ударний склад), а в другій по складах.

3. простягни (виділи) перший звук в слові, назви його і охарактеризуй. Перехід до цього дії означає початок власне звукового розбору.

4. познач виділений звук умовним знаком (фішкою)

5. виділи (простягни) другий звук в повному слові, назви його і охарактеризуй.

6. третій звук і т. д.

7. "прочитай" слово цілком по фішках і перевір себе:

скільки всього звуків у слові?

скільки голосних?

скільки у слові складів?

V. Висновок.

Отже, оволодіння навичками звуко-складового аналізу має першорядне значення для корекції та формування фонетичної сторони мови і її граматичного ладу, а також для вміння вимовляти слова складної складової структури. Тому дуже важливо починати навчання звукового аналізу на основі одночасного вивчення звуку і його графічного зображення букви, в результаті у свідомості дітей утворюється стійка взаємозв'язок між вимовною звуком і буквою. На основі звукового аналізу і синтезу діти оволодівають читанням складів і слів. Усвідомлення звукової структури слова і робота по звуковому аналізу і синтезу є необхідною передумовою до навчання грамоті. Злиття звуків, матеріалізованих з допомогою фішок - є моделювання читання, а викладання фішок - аналог листи, тільки те й інше проходить в ігровій, цікавій формі.

Використана література:

1. Агранович З. Е. Дидактичний матеріал з розвитку зорового сприйняття і впізнавання у старших дошкільників, СПб., 2003.
2. Башаєва Т. В. Розвиток сприйняття дітей 3-7 років, Ярославль, 2001.
3. Бугременко Е. А. Читання без примусу. М., 1993.
4. Волкова Л. С. Логопедія, М., 1989.
5. Городилово в. І. Читання і письмо, М., 1995.
6. Жукова Н.З., Мастюкова Е. М. подолання загального недорозвинення

- промови. М., 1990.
7. Журова Е. Н. Навчання дошкільнят грамоті. М.: Школа-Прес, 1998.
 8. Журова Е. Н. Методичні рекомендації з підготовки до навчання грамоті дітей 5-річного віку, Київ, 1988.
 9. Іваненко С. Ф. Формування навичок читання у дітей при важких порушеннях мови. М., 1987.
 10. Каші Р. А. Підготовка до школи дітей із вадами промови. М., 1985.
 11. Козирєва Л. М. Розвиток мовлення. Діти 5-7 років, Ярославль: Академія розвитку: Академія Холдинг, 2002.
 12. Колеснікова Е. В. Розвиток фонематичного слуху в дошкільнят. М.: Гном і Д, 2000.
 13. Колеснікова Е. В. Розвиток звукобуквенного аналізу у дітей 5-6 років. М.: Гном і Д, 2000
 14. Лалаєва Р. В. Порушення читання та шляхи їх корекції в молодших школярів. СПб., 1998.
 15. Максаков А. В. правильно говорить ваша дитина. М., 1982.
 16. Матвєєва А. Н. Звуки і букви. М.: рекорд, 1994.
 17. Ткаченко Т. А. Якщо дошкільник погано говорить, СПб.: Актцидент, 1997.
 18. Ткаченко Т. А. В перший клас без дефектів мовлення, СПб.: Акцидент, 1997.
 19. Ткаченко Т. А. Логопедична зошит "Удосконалення навичок звукового аналізу". М.: ЭГСИ, 1999.
 20. Филичева Т. Б., Чевелева Н.А. Логопедична робота спеціальному дитячому садку. М.: Просвітництво, 1987